

GRAMÀTICA

VALENCIANA

 GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

I. L'ALFABET

1. LLETRES SIMPLES

En valencià l'alfabet consta de vint-i-sis lletres simples: cinc vocals i vint-i-una consonants:

<u>LLETRES</u>	<u>NOMS</u>	<u>EXEMPLES</u>
a	a	<i>aire, carrer, ploma</i>
b	be	<i>bèstia, substitut, cabre, tub</i>
c	ce	<i>ceba, incident, decisió, cadira, actor, aclarir, bosc, melic</i>
d	de	<i>dit, admiració, endavant, pedra, líquid</i>
e	e	<i>edat, llei, escriure, terra</i>
f	efa	<i>fer, afgà, informar, africà, baf</i>
g	ge	<i>gola, agnòstic, angle, gran, fang, càstig</i>
h	hac	<i>home, ahir, adherir</i>
i	i	<i>imprés, pica, oli</i>
j	jota	<i>joc, menjar, objecte, pluja</i>
k	ca	<i>karate, folklore</i>
l	ela	<i>litre, altre, atleta, plat, pilota, poal</i>
m	ema	<i>mare, impost, admirar, demà, fum</i>
n	ena	<i>nas, incòmode, dona, món</i>
o	o	<i>ocell, roda, porró</i>
p	pe	<i>padrí, recepta, comprar, recipient, drap</i>
q	cu	<i>quasi, enquadrar, delinqüent</i>
r	erra	<i>racó, armari, enriquir, cambra, ferir</i>
s	essa	<i>savi, casa, estora, ansa, pastís</i>
t	te	<i>terra, atmosfera, morter, petroli, virtut</i>
u	u	<i>ullera, fulla, ritu</i>
v	ve	<i>vent, desvelar, avet</i>
w	ve doble	<i>wagnerià, kuwaitià</i>
x	ics, xeix	<i>excavar, exèrcit, xafar, orxata, ponx, Xàtiva, caixa, peix</i>
y	i grega	<i>yeadonià, yperita, Nova York</i>
z	zeta	<i>zoo, pinzell, amazona</i>

REMARCA: Les lletres **k**, **w** i **y** (fora del dígraf **ny**) només apareixen en paraules provinents d'altres llengües o en derivats de noms propis.

2. Dígrafs i lletres compostes

A més de les lletres simples, hi ha una sèrie de combinacions de lletres anomenades **dígrafs** o **lletres compostes**, segons que representen un o diversos fonemes:

<u>LLETRES</u>	<u>NOMS</u>	<u>EXEMPLES</u>
gu	ge u	<i>guitarra, orgue</i>
qu	cu u	<i>química, aquell</i>
ig	i ge	<i>lleig, roig</i>
tx	te ics	<i>pitxer, despatx</i>
tg	te ge	<i>metge, massatgista</i>
tj	te jota	<i>platja, pitjor</i>
ll	ela geminada	<i>excel·lent, iHegal</i>
tl	te ela	<i>guatla, motle</i>
tll	te ella	<i>enrotllar, butlleta</i>
ll	ella	<i>llanda, papallona, rovell</i>
tm	te ema	<i>setmanari</i>
tn	te ena	<i>cotna, ètnic</i>
ny	ena i grega	<i>nyap, muntanya, pany</i>
rr	erra doble	<i>terrat, corredor</i>
ss	essa doble	<i>passatge, missió</i>
tz	te zeta	<i>tretze, horitzó</i>
ch	ce hac	<i>March, Benloch</i>

3. LLETRES MODIFICADES

Hi ha, a més a més, una sèrie de lletres que poden ser modificades amb signes diacrítics:

<u>LLETRES</u>	<u>NOMS</u>	<u>EXEMPLES</u>
à	a accentuada	<i>àgil, fàcil, cantà</i>
è	e amb accent greu	<i>èpica, rècord, Novel·le</i>
é	e amb accent agut	<i>ésser, església, seré</i>
í	i accentuada	<i>íntim, clínica, camí</i>
ï	i amb dièresi	<i>veïna, introduït, traïdor</i>
ò	o amb accent greu	<i>òrgan, saxòfon, això</i>
ó	o amb accent agut	<i>ós, córrer, lleó</i>
ú	u accentuada	<i>útil, públic, oportú</i>
ü	u amb dièresi	<i>qüestió, llengüeta, peüc</i>
ç	ce trencada	<i>ça, caça, cançó, dolç</i>

II. LA SÍL·LABA

1. CONCEPTES GENERALS

S'anomena **síl·laba** el conjunt de sons produït en una sola emissió fònica. La síl·laba es constitueix al voltant d'un nucli, que està format sempre per una vocal, de manera que aquesta és l'element imprescindible perquè hi haja síl·laba.

Segons el nombre de síl·labes, les paraules es classifiquen en **monosíl·labes**, si només tenen una síl·laba (*cas*, *vent*), i **polisíl·labes**, si en tenen més d'una. Al seu torn, les paraules polisíl·labes poden ser **bisíl·labes**, si tenen dues síl·labes (*pin-zell*, *ro-ba*); **trisíl·labes**, si en tenen tres (*hos-pi-tal*, *lli-bre-ter*), i **tetrasíl·labes**, si en tenen quatre (*ar-qui-tec-te*, *ve-lo-ci-tat*).

En les paraules polisíl·labes hi ha una síl·laba que es pronuncia amb més força que les altres, que rep el nom de **tònica**, mentre que les altres s'anomenen **àtones**. Així, en la paraula *ca-mi-sa*, la síl·laba tònica és *-mi-*, i les àtones, *ca-* i *-sa*.

Els mots polisíl·labes, segons la posició que hi ocupa la síl·laba tònica, es classifiquen en **aguts**, quan la síl·laba tònica és l'última (*ar-ròs*, *pa-per*); **plans**, quan la síl·laba tònica és la penúltima (*ci-re-ra*, *re-tau-le*), i **esdrúixols**, quan la síl·laba tònica és l'antepenúltima (*èx-ta-si*, *mò-mi-a*).

2. LA SEPARACIÓ SIL·LÀBICA

La separació sil·làbica de les paraules, necessària a efectes prosòdics i ortogràfics, segueix les normes següents:

a) S'han de separar els dígrafs o lletres compostes següents:

rr	<i>car-rer</i>	tl	<i>vet-la</i>
ss	<i>pas-sar</i>	tl	<i>rot-llo</i>
sc	<i>es-ce-na</i>	tm	<i>set-manal</i>
H	<i>vil-la</i>	tn	<i>cot-na</i>
tj	<i>jut-jat</i>	tz	<i>set-ze</i>
tg	<i>fet-ge</i>	mm	<i>im-mers</i>
tx	<i>pit-xer</i>	nn	<i>in-nocent</i>

b) No s'han de separar mai els dígrafs o lletres compostes següents:

gu	<i>an-ti-gui-tat</i>	ny	<i>pe-nya</i>
qu	<i>pi-quet</i>	ig	<i>ba-teig</i>
ll	<i>pe-lle-ter</i>		

c) S'han de separar els elements que integren una paraula composta:

<i>ad-herir</i>	i no	<i>a-dherir</i>
<i>ben-estar</i>	»	<i>be-estar</i>
<i>des-encolar</i>	»	<i>de-sencolar</i>
<i>en-aiguar</i>	»	<i>e-naiguar</i>
<i>in-expert</i>	»	<i>i-nexpert</i>
<i>mil-homes</i>	»	<i>mi-lhomes</i>
<i>vos-altres</i>	»	<i>vo-saltres</i>

d) No s'ha de deixar cap lletra sola a final o a començament de ratlla:

<i>d'a-quest</i>	i no	<i>d'-aquest</i>
<i>l'à-nec</i>	»	<i>l'-ànec</i>
<i>apren-dre</i>	»	<i>a-prendre</i>
<i>histò-ria</i>	»	<i>històri-a</i>

III. ELS DIFTONGS

1. CONCEPTE

S'anomena **diftong** el grup fònic que combina dins de la mateixa síl·laba una vocal qualsevol, que funciona com a nucli sil·làbic, i una **i** o una **u**, que funcionen com a semivocal o com a semiconsonant. La **i** i la **u** són semivocals quan es troben darrere de la vocal nuclear: *ai-re*, *cau-re*. La **u** és semiconsonant quan es troba davant de la vocal nuclear: *qua-tre*, *llen-gua*.

2. CLASSIFICACIÓ

Segons la posició que ocupen la **i** i la **u** en relació a la vocal nuclear, els diftongs es classifiquen en **creixents** i **decreixents**.

Són **diftongs creixents** els formats per una semiconsonant precedida per una **g** o una **q**, i seguida de la vocal nuclear:

ua	<i>guany, qua-tre</i>	üi	<i>lin-güís-tic, o-bli-qüi-tat</i>
üe	<i>qües-ti-ó, un-güent</i>	uo	<i>quò-rum, quo-ta</i>

Són **diftongs decreixents** els formats per una vocal nuclear seguida d'una semivocal:

ai	<i>ai-re, mai</i>	au	<i>cau-ré, pau</i>
ei	<i>rei-na, re-mei</i>	eu	<i>he-reu, veu-re</i>
ii	<i>mii-asi, no-vii</i>	iu	<i>es-tiu, viu-re</i>
oi	<i>boi-ra, he-roi</i>	ou	<i>cou-re, re-mou</i>
ui	<i>buit, cui-na</i>	uu	<i>duu, lluu</i>

Les vocals **i** i **u** també poden funcionar com a semiconsonant quan es troben a començament de mot seguides d'una vocal o bé entre dues vocals. En aquests casos formen síl·laba amb la vocal següent: *iam-be*, *io-gurt*; *hie-na*, *hui*; *bo-ia*, *cre-ua*.

La combinació de vocals **iu** no forma diftong en alguns mots d'origen culte, com ara *Màrius*, *nònius*, *Pius*; *aquàrium*, *càmbium*, *còdium*, *cosmàrium*, *crítèrium*, *harmò-nium*, *ilium*, *isquium*, *mèdium*, *oídium*, *òmnium*, *pandemònum*, *plasmòdium*, *pòdium*, *presídium*, *simpòsium*, *solàrium*, *sudatòrium*, *terràrium*, *velàrium* i *vivàrium*.

IV. ORTOGRAFIA DE LES CONSONANTS

1. LA REPRESENTACIÓ DEL FONEMA /dʒ/: LES GRAFIES **J I G, TJ I TG**

En el valencià general, tant les consonants simples **j** i **g**, com els dígrafs **tj** i **tg** representen el fonema palatal africacat sonor /dʒ/.

1.1. Les grafies simples **j, g**

S'escriu **j** davant de les vocals **a, o, u**: *jaqueta, passejar; bajoca, jove; dejuni, justícia*.

S'escriu **g** davant de les vocals **e, i**: *gel, mengem, veges; àgil, enginyer, girar*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriu **j** davant de **e**:

— En mots com ara *Jehovà, Jesús, jerarquia, jerbu, Jericó, jeremiada, jeroglífic, Jeroni, jersei, Jerusalem, jesuïta, Jesús, jet, majestat*, i en els derivats o primitius corresponents.

— En l'imperfet d'indicatiu dels verbs **jaure** i **ajaure**: *jeia, jeies, jeia, jéiem, jéieu, jeien; ajeia, ajeies, ajeia, ajéiem, ajéieu, ajeien*.

— Davant dels grups **-ecc-** i **-ect-**, que apareixen en un reduït nombre de vocables: *abjecció, dejecció, ejecció, injecció, interjecció, objecció, projecció, subjecció; abjecte, adjectiu, objecte, projecte, subjecte, trajecte*; i els mots que en deriven, com ara *injectar, objectable, projectil, subjectiu*, etc.

1.2. Els dígrafs **tj, tg**

Els dígrafs **tj** i **tg** només poden presentar-se en posició intervocàlica. Paral·lelament a les corresponents grafies simples, s'escriu **tj** davant de les vocals **a, o, u**, i **tg** davant de **e, i**.

1. Així, s'escriuen amb **tj**:

a) Els verbs *allotjar, assetjar, avantatjar, desembalatjar, desitjar, embotjar, encalitar, encoratjar, enferritjar-se, enfotjar, engatjar, ensitjar, ensutjar, enutjar, espitjar, estatjar, estotjar, farratjar, fogatjar, formatjar, fotjar, homenatjar, hostatjar, jutjar*,

l·limutjar, metjar, natjar, petjar, pitjar, rebutjar, remitjar, sotjar, trepitjar, ultratjar i *viatjar*.

b) Els mots *aritja, bassetja, borratja, botja, bromitja, calitja, coitja, corretja, fer-ritja, fetjut, fotja, llebetjol, lletja, llimutja, llitja, llotja, mabritjol, mitjà, natja, oratjol, petja, pitjor, platja, politja, sitja, sutja, tremolitja* i *virotja*.

2. S'escriuen amb **tg**:

a) Els mots acabats amb el sufix **-atge**: *abordatge, adobatge, aliatge, ameratge, ancoratge, arbitratge, aterratge, avantatge, bagatge, boscatge, camuflatge, carruatge, companatge, coratge, curtmetratge, doblatge, dragatge, embalatge, embenatge, engranatge, esclavatge, espionatge, etiquetatge, fitxatge, formatge, garatge, imatge, llargmetratge, muntatge, paisatge, salvatge* i *viatge*.

b) Els mots acabats amb la terminació **-etge**: *fetge, heretge, metge, petge* i *setge*.

c) Altres mots com ara *collotge, ferotge, fotgera, jutge, rellotge* i *sutge*.

2. LA REPRESENTACIÓ DEL FONEMA /tʃ/: LES GRAFIES **X**, **TX** I **IG**

El fonema palatal africacat sord /tʃ/ pot ser representat amb les grafies **x**, **tx** o **ig**.

a) A començament de paraula s'escriu **x**: *xafar, xec, xiquet, xocar*.

EXCEPCIONS: En posició inicial de mot també pot ser representat amb **tx**:

— En certs topònims i gentilicis, com ara *Txad, txadià, txadocamític, txadohamític, txagatai, txec, txeremís, txerkés* i *txetxé*.

— En alguns cognoms estrangers transcrits, com ara *Txaikovski, Txebixev* i *Txèkhov*.

— En uns pocs mots provinents d'altres llengües, com ara *txalaparta, txapela, txetxé* i *txistu*.

b) Entre vocals s'escriu sempre **tx**: *cautxú, clòtxina, fatxa, pitxer*.

c) Darrere de consonant s'escriu **x**: *anxova, perxa, ponx, romanx*.

EXCEPCIONS: En algunes paraules procedents d'altres llengües pot aparèixer el dígraf **tx** entre consonant i vocal: *txibtxa, Khruixtov*.

d) A final de paraula darrere de vocal, s'escriu **tx** si els derivats s'escriuen amb **tx**, i **ig** si s'escriuen amb **j/g** o **tj/tg**:

<i>capritx</i>	<	<i>encapritxar</i>
<i>cartutx</i>	<	<i>cartutxera</i>
<i>empatx</i>	<	<i>empatxar</i>
<i>escabetx</i>	<	<i>escabetxar</i>

Però:

<i>assaig</i>	<	<i>assajar, assagen</i>
<i>bateig</i>	<	<i>batejar, bategem</i>
<i>desig</i>	<	<i>desitjar, desitgeu</i>
<i>lleig</i>	<	<i>lletja, lletgesa</i>

3. LA REPRESENTACIÓ DEL FONEMA /ʃ/: LA GRAFIA **X**

El fonema palatal fricatiu sord /ʃ/ es representa amb la grafia **x**, d'acord amb les normes següents:

- a) A principi de paraula en alguns topònims i antropònims com ara *Xàtiva, Xeresa, Xúquer, Xavier*.
- b) Darrere de **i** o **u**: *aixeta, això, bruixot, coixí, calaix, dibuix; disbauxa, rauxa*.

4. LA REPRESENTACIÓ DELS GRUPS FONEMÀTICS /KS/ I /GZ/: LA GRAFIA **X**

El grup fonemàtic /ks/ es representa amb la grafia **x** en les següents posicions:

- a) Entre vocals: *fixar, luxúria, màxim, sexual*.
- b) Entre vocal i consonant sorda: *ambidextre, excedent, explosió, extens*.
- c) A fi de mot darrere de vocal: *annex, apèndix, índex, prefix*.
- d) A fi de mot darrere de consonant en certs mots: *esfinx, larinx* i *linx*.

El grup fonemàtic /gz/ es produeix per sonorització de /ks/ en els grups inicials **ex-** i **inex-** seguits de vocal, **h** o consonant sonora.

- a) Davant de vocal: *exagerar, exercici, existir, exòtic*.
- b) Davant de **h** seguida de vocal: *exhalar, exhaurir, exhibició, exhilarant, exhortar, exhumar* i *inexhaurible*.
- c) Davant de consonant sonora: *exdiputat, exgovernador, exjugador, exmandatari*.